

УДК 323.23+329.05+321.6

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v045.2023.31>**Р. Р. Мудрий**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-1997-2917>

аспірант кафедри політології

Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОГРАМНІ ОСОБЛИВОСТІ Й ЕЛЕКТОРАЛЬНІ УСПІХИ ПІРАТСЬКИХ МЕРЕЖЕВИХ ПАРТІЙ: НА ПРИКЛАДІ ДЕЯКИХ КРАЇН ЄВРОПИ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний партійний та політичний ландшафт Європи і її окремих країн зазнав дуже різких трансформацій, котрі характеризуються появою нових політичних сил, які почасти виходять за рамки усталених традиційних ідеологій та питань. Одним із найбільш яскравих втілень цього процесу є зародження та поступове зміцнення, в тому числі електоральне, піратських мережеских партій, об'єднаних спільною метою захисту цифрових свобод громадян, реформування законодавства в сфері інтелектуальної власності, а також імплементації механізмів прямої демократії. Попри те, що перші піратські партії з'явилися на політичній арені ще на зорі 2000-х років, саме в останні 10–15 років вони здобули помітні успіхи на місцевих, національних і навіть наднаціональних виборах в низці європейських країн, привернувши увагу як вчених, так і широкої громадськості й аудиторії.

На перший погляд, такий стан речей цілком очевидний, адже піратські рухи і партії проголошують нові ідеї й пропонують свіже бачення політичних процесів, адаптоване до реалій цифрової епохи, що подобається багатьом виборцям. Ключовими засадами піратських мережеских партій є безкомпромісний захист приватності та свободи слова в інтернеті, впровадження інноваційних моделей безпосередньої чи прямої демократії із залученням цифрових технологій, а також трансформація підходів до регулювання інтелектуальної власності із метою збалансування прав авторів і загального доступу до знань. Крім того, піратські мережескі партії активно виступають проти практики масового стеження, цензури і надмірного контролю з боку держави в онлайн-просторі. На відміну від традиційних політичних партій, піратські мережескі організації надзвичайно активно використовують інструменти цифрової демократії – онлайн-обговорення, електронне голосування, краудсорсинг ідей тощо. Їхня організаційна структура є децентралізованою та горизонтальною, що уможливило долучення широких верств громадськості до вироблення політичного курсу. Але найцікавіше те, що зважаючи на стрімке поширення цифрових технологій у всіх

сферах життя, піратські мережескі партії мають потенціал перетворитися на впливових гравців політичного процесу, здатних відобразити інтереси прогресивної частини суспільства та сформулювати нову парадигму взаємодії влади і громадян в епоху діджиталізації. Саме ці аспекти актуалізують постановку дослідницької теми програмних особливостей і електоральних успіхів піратських мережеских партій, принаймні на прикладі найуспішніших кейсів у країнах Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з теми, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Піратські мережескі партії є відносно новим явищем на партійно-політичній і виборчій арені Європи, але їхня електоральна популярність зростає в багатьох країнах. Хоч станом на момент дослідження жодна із піратських мережеских партій не мала статусу домінуючої, чимало з них мали значну кількість мандатів у національних парламентах та Європейському парламенті, оскільки їхній вплив й електоральні результати помітно зросли за останнє десятиліття. З цього приводу у політичній науці з'явилося чимало доробків, які розкривають програмні аспекти, виборчий профіль й електоральні результати піратських мережеских партій, зокрема авторства таких доволі відомих дослідників, як Х. Бартельс [1], Ф. Блюмберг [2], Б. Бодо [3], П. Буркарт [4], А. Генсел та С. Клеча [12], М. Демкер [7], Г. Ерлінгссон та М. Перссон [9], М. Зуліанелло [22], Б. Каммертс [5], С. Ліндгрєн та Дж. Лінде [16], О. Нідермайер [17], Л. Новотни і Д. Шаровець [18], С. Отжес [19], М. Фредрікссон [10], Ф. Хартлеб [11], Д. Хуткий [15], Я. Чарват [6], Й. Яасаарі та Й. Гілден [13] та ціла низка інших. Це демонструє зростаючий інтерес академічної спільноти до феномену піратських мережеских партій та їхньої ролі в сучасній європейській (партійно-електоральній) політиці, оскільки науковці піднімають проблематику ідеології, дискурсу, риторики, структури, виборчої підтримки, причин успіхів та впливу піратських партій на політичний процес у різних країнах Європи. Але оскільки тематика електоральних успіхів піратських мережеских партій доволі мінлива за своєю природою (адже вибори відбуваються постійно і тренди можуть змінюватись), то

дослідження в цьому напрямі повинні продовжуватись. Тим паче, що сьогодні й досі бракує завершених і консолідованих думок з приводу теми, яка є предметом нашого дослідження.

Формулювання мети статті. З одного боку, враховуючи, що піратські партії відіграють помітну роль у політичному та виборчому житті деяких європейських країн, однак, з іншого боку, що існують певні проблеми у їхньому дослідженні – нестача свіжої інформації та даних, обмеженість географічного охоплення, вкрай мала увага до контекстуальних чинників, надто мала крос-тематична і регіональна (по Європі) порівняльність, – метою статті є комплексний порівняльний аналіз та систематизація програмні особливостей, виборчих профілів і результатів піратських мережевих партій у різних (деяких) країнах Європи в контексті останніх політичних і соціальних змін. Досягнення мети відбуватиметься через розв'язання наступних дослідницьких завдань: огляд найновіших маніфестів піратських партій в обраних країнах та виявлення і структурування ключових ідеологічних і програмних рамок й особливостей; порівняльний аналіз і впорядкування електоральних результатів піратських мережевих партій впродовж різних виборчих циклів та виявлення на цій підставі відповідних тенденцій і чинників; виявлення можливих контекстуальних і системних факторів (політична культура, стан захисту приватності, громадська думка тощо) функціонування та участі у виборах піратських партій тощо. На цій підставі буде здійснено спробу узагальнено поглянути на сучасний стан розвитку піратських мережевих партій у Європі та факторів, що впливають на їхні виборчі успіхи загалом і в окремих країнах.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Огляд наукової літератури та політичної практики чітко засвідчує, що феномен піратських мережевих партій бере свій початок від руху за свободу інтернету і захист прав користувачів у віртуальному просторі. Їхня поява пов'язана з резонансною історією навколо шведського файлообмінного сайту «The Pirate Bay», заснованого ще 2003 року. Судове переслідування засновників цього ресурсу стало каталізатором для зародження цілковито нового політичного руху [16], натхненного ідеєю вільного інтернету та виступаючого проти надмірного захисту авторських прав, який, на їхню думку, обмежує свободу обміну інформацією в онлайн-середовищі [18].

Завдячуючи саме цьому, перша офіційна Піратська партія виникла 1 січня 2006 року в Швеції як пряма реакція на політику жорсткого обмеження практики обміну файлами в інтернеті [9], яку провадив на той час урядовий кабінет і яка була й досі вважається «нормою». Такий безпре-

цедентний крок став поштовхом для поширення «піратського руху» й в інших куточках Європи та світу. Так, вже упродовж наступних років аналогічні політичні сили сформувалися в Німеччині, Австрії, Нідерландах, Іспанії, Ісландії, Чехії та цілій низці інших держав Європи і світу. Вже на сьогоднішній день піратські мережеві партії присутні більш, аніж у 30 країнах по всьому світу [15], а за деякими даними, з моменту зародження цього явища у Швеції вони з'явилися у понад 50 державах світу [4].

Попри відносну «молодість» даного політичного руху, піратські мережеві партії вже встигли здобути певні успіхи на виборчих перегонах, причому як на національному і локальному, так і на загальноєвропейському рівні. Основні ідейні засади піратських мережевих партій обертаються навколо концепції вільного та незаангажованого інтернету, забезпечення прав та свобод користувачів в онлайн-просторі, реформування застарілих законів щодо захисту інтелектуальної власності й патентного права, а також впровадження новітніх інструментів прямої електронної демократії та деліберації. Їхні прихильники виступають за обмеження цензури, масового стеження і надмірного контролю з боку держави у кіберпросторі. Разом з цим, піратські рухи і мережеві партії дуже активно самі використовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології як інструмент згуртування своїх виборців, симпатиків і прибічників та залучення громадян до процесу вироблення політики. Їхня структура є децентралізованою та горизонтальною, зі значним акцентом на мережеві механізми формування програмних документів і гасел. Завдячуючи цьому, піратські мережеві партії позиціонують себе як авангард прогресивних політичних змін у цифрову епоху та речників інтересів активної онлайн-спільноти.

Попри доволі різні національні особливості, програмні цілі та ідеологічні орієнтири піратських мережевих партій мають низку спільних рис, які формують «ядро» «піратського руху». Ключовими напрямками їхньої діяльності є: 1. Чіткий і невід'ємний захист свободи інтернету й цифрових прав людини. Піратські партії рішуче протистоять будь-яким спробам обмежити свободу слова й вільний обмін інформацією в онлайн-просторі. Вони виступають проти цензури, надмірного контролю з боку держави і великих технологічних корпорацій, а також відстоюють право користувачів на безперешкодний доступ до інтернету і повний захист їхньої приватності [9]; 2. Боротьба за прозорість діяльності органів державної влади та підвищення їхньої підзвітності перед громадянським суспільством. Одним із фундаментальних принципів ідеології піратських мережевих рухів постає концепція «прозорої політики». Ці політсили

наполягають на відкритості процесів прийняття рішень, доступі громадян до урядових/звітних документів й активному залученні населення до суспільно-політичного дискурсу через використання різних цифрових технологій, зокрема інструментів електронної демократії тощо [5]; 3. Радикальна реформа системи захисту інтелектуальної власності та патентного права, яка, на думку прихильників піратських мережевих партій, гальмує розвиток творчості, культурного обміну й інноваційних процесів. Так, «пірати» критикують надмірну «охорону» авторських прав, яка зосереджена на інтересах великих корпорацій та обмежує можливості для некомерційного використання авторських творів. Натомість піратські мережеві партії пропагують ідеї вільного доступу до знань і культурних надбань, збалансованого захисту прав творців і суспільних інтересів [6]; 4. Ідея забезпечення дієвого захисту приватності і безпеки персональних даних користувачів інтернету від стеження, несанкціонованого доступу й зловживань. Піратські партії наголошують на важливості зміцнення правових гарантій для захисту персональної інформації громадян в онлайн-середовищі й обмеження практики масового збору даних. Вони рішуче висупають проти надмірного державного спостереження, а також закликають великі технологічні компанії переглянути підходи до використання персональних даних користувачів, особливо на тлі розвитку штучного інтелекту і використання даних/профільованих соціальних мереж у виборах в низці країн [3].

Окрім зазначених програмових пріоритетів, піратські партії та рухи також активно лобіюють легалізацію некомерційного обміну файлами, реформування законодавства про авторське право з метою розширення винятків й обмежень для суспільних потреб, імплементацію інструментів прямої демократії (електронне голосування, громадські ініціативи, краудсорсинг рішень, деліберацію тощо) та подолання цифрової нерівності в доступі до інтернету та новітніх технологій [4; 5; 10; 13; 21; 22]. Цілісна програма діяльності піратських мережевих партій та рухів спрямована передусім на перебалансування свобод громадян у цифровому просторі з викликами захисту прав інтелектуальної власності, підвищення прозорості влади і посилення демократичних механізмів із використанням сучасних рішень. Піратські рухи позиціонують себе як абсолютно сучасне обличчя суспільно-політичної модернізації, прогресивну альтернативу традиційним політсилам й ефективний інструмент демократизації в епоху інформаційного суспільства. Причому вони не декларують якоїсь антисистемної чи навіть антиістеблішментської (проти типових політичних еліт) природи, через що доволі електорально впливові та популярні.

Річ у тому, що піратські мережеві партії, як відносно новий феномен на політичній арені, вже встигли досягти помітних успіхів в ході виборчих баталій на різних рівнях урядування в низці європейських країн. Водночас їхні електоральні здобутки залишаються неоднорідними та непостійними, адже демонструють значні коливання підтримки у різних національних контекстах і країнах. Першопроходьцем на шляху представництва піратських партій і рухів у виборних органах влади стала Піратська партія Швеції, яка ще в 2009 році здобула один мандат на виборах до Європейського парламенту. Такий успіх став своєрідним стартовим майданчиком для поширення «піратського руху» в інших країнах. Згодом до неї «приєдналися» Піратська партія Німеччини з одним мандатом у 2014 і 2019 роках, а також Чеська піратська партія, котра домоглася на певний час найкращого результату серед собі подібних партій, делегувавши трьох депутатів до Європарламенту у 2019 році. У свою чергу, на рівні національних законодавчих органів – парламентів – найбільших успіхів в Європі станом на момент дослідження досягла Піратська партія Ісландії. У 2013 році їй вперше вдалося подолати виборчий бар'єр і отримати представництво з трьома мандатами в Альтингу – національному парламенті. А вже на наступних парламентських виборах 2016 та 2017 років ісландські «пірати» зберегли й навіть посилили свої електоральні позиції, здобувши, відповідно, 10 та 6 депутатських крісел. Такі результати стали вагомим досягненням, особливо з огляду на відносно невеликий номінальний склад парламенту Ісландії [14]. Чеська піратська партія теж продемонструвала разючі успіхи на національному рівні. На парламентських виборах 2017 року їй вдалося стати третьою за чисельністю фракцією в нижній палаті парламенту – Палаті депутатів, – делегувавши до неї 22 своїх представники. Піратська партія Люксембургу в 2018 році також змогла здобути два мандати в національному парламенті. Детально електоральні успіхи «піратів» у деяких країнах Європи продемонстровано в табл. 1 (там йдеться переважно про ті країни Європи, де піратські мережеві партії отримували представництво в національних парламентах і/або Європейському парламенті).

Разом із цим, в багатьох чи навіть більшості інших випадків піратські партії зазнавали та зазнають невдач на виборах, не долаючи встановлених бар'єрів для потрапляння до представницьких органів влади [18; 19]. Це засвідчує строкату картину їхніх електоральних успіхів або невдач та підкреслює нестабільність і мінливість рівня підтримки піратських політсил серед виборців у різних країнах. Тим не менше, незважаючи на неоднозначні виборчі результати, піратським пар-

Таблиця 1

**Піратські мережеві партії, їхні електоральні успіхи та представництво в деяких країнах Європи
(від моменту формування і станом на грудень 2023 р.) [8; 20]¹**

Країна	Партія	Рік створення / перетворення партії	Участь у виборах до парламенту, рік	Результат на виборах до парламенту, %	Результат на виборах до парламенту, № мандатів	Статус парламентської партії	Участь у виборах до Європарламенту, рік	Результат на виборах до Європарламенту, %	Результат на виборах до Європарламенту, № мандатів	Участь у формуванні урядів (роки)		
Ісландія	Піратська партія (Píratar)	2012	2013	5,10	3	+	-	-	-	-		
			2016	14,48	10	+	-	-	-	-	-	
			2017	9,20	6	+	-	-	-	-	-	-
			2021	8,63	6	+	-	-	-	-	-	-
Люксембург	Піратська партія (Piraterpartei)	2009	2013	2,94	0	-	2014	4,23	0	-		
			2018	6,45	2	+	2019	7,70	0	-	-	
			2023	6,74	3	+	-	-	-	-	-	-
			2014	1,34	0	-	2014	2,56	0	-	-	-
Словенія	Піратська партія (Piratska stranka)	2012	2018	2,15	0	-	-	-	-	-		
			2022	1,68	0	-	-	-	-	-	-	
			2009	1,95	0	-	2009	0,87	0	-	-	
			2013	2,19	0	-	2014	1,45	1	-	-	
ФРН	Піратська партія (Piratenpartei)	2006	2017	0,37	0	-	2019	0,65	1	-		
			2021	0,37	0	-	-	-	-	-	-	
			2010	0,80	0	-	2014	4,78	0	-	-	
			2013	2,66	0	-	2019	13,95	3	-	-	
Чехія	Піратська партія (Česká pirátská strana)	2009	2017	10,79	22	+	-	-	-	-		
			2021	У коаліції	4	+	-	-	-	-	+	
			2006	0,63	0	-	2009	7,13	1	-	-	
			2010	0,65	0	-	2014	2,23	0	-	-	
Швеція	Піратська партія (Piratpartiet)	2006	2014	0,43	0	-	2019	0,64	0	-		
			2018	0,11	0	-	-	-	-	-	-	
			2022	0,14	0	-	-	-	-	-	-	
			2022	0,14	0	-	-	-	-	-	-	

¹ До уваги взято лише ті країни Європи, де піратські мережеві партії отримували представництво в національних парламентах і/або Європейському парламенті. Словенію вказано на тій підставі, що в 2022 р. представника Піратської партії всенародно вибрано президентом цієї держави.

тіям все-таки вдалося міцно закріпитися у низці європейських держав як повноцінним учасникам політичного процесу. Їхні виборчі успіхи пояснюються актуальністю проблем, які вони порушують, зокрема захисту цифрових прав і свобод громадян, реформування застарілих норм інтелектуальної власності та патентного права, а також імплементації інструментів електронної демократії і діджиталізації.

Окрім того, піратські партії капіталізували зростаюче розчарування частини виборців традиційними/мейнстрімними політичними силами, нездатними адекватно реагувати на виклики цифрової епохи. Ставши «рупором» прогресивної і діджитал-орієнтованої частини суспільства, піратські мережеві партії продемонстрували й здатність артикулювати запити сучасного покоління та захищати права громадян у віртуальному просторі, особливо в тих країнах, де вони отримали електоральні успіхи. Їхні виборчі результати потрібно розглядати як показник сприйнятливості частини електорату до нових ідей та концепцій, котрі сфокусовані на проблемах інформаційного суспільства. Водночас подальші перспективи піратських партій і рівень їхньої підтримки виборцями залежатимуть від здатності адаптуватися до мінливих суспільно-політичних запитів, відповідати на актуальні виклики епохи діджиталізації та демонструвати ефективні підходи до модернізації політичних й управлінських процесів із застосуванням новітніх інформаційно-комунікаційних рішень та технологій. Досвід останніх виборчих кампаній засвідчив, що піратські партії та рухи вже перетворилися на впливових гравців політичної гри (особливо в деяких країнах), з якими мають рахуватися традиційні партії.

Поточно ж на порядок денний виходять питання про те, а якими є соціальні чи соціологічні аспекти й основа виборчих результатів піратських мережевих партій. Електоральні успіхи піратських партій та явище їхньої зростаючої популярності серед певних верств населення в деяких країнах Європи стали предметом пильної уваги деяких соціологів і політологів [19; 22]. Аналіз соціальних, демографічних і ціннісних чинників, які сприяють підвищенню рівня підтримки цих політичних сил, виявляє низку цікавих тенденцій та закономірностей. Зокрема, одним з дуже очевидних факторів, котрі лежить в основі успіху піратських мережевих партій, є зростаюче розчарування частини виборців у діяльності мейнстрімних політичних акторів і пошук нових альтернативних каналів для артикуляції власних інтересів, про що йшлося вище. Піратські партії позиціонують себе як свіжу і прогресивну опозицію усталеним партіям, які вже не здатні адекватно відповідати на виклики сучасної

епохи діджиталізації й інформаційної модернізації. Ця тенденція особливо помітна серед молодого покоління виборців, яке демонструє все більш критичне ставлення до наявних політичних еліт і політичного укладу.

Вчені також відзначають посилення впливу постматеріалістичних цінностей, таких як свобода самовираження, захист прав людини і навколишнього середовища, які лежать в основі ідеології піратських партій та рухів. Ця ідеологічна конвергенція забезпечує політсилам додаткову підтримку серед прогресивних верств суспільства, орієнтованих на захист громадянських свобод у цифровому просторі, реформування застарілих норм інтелектуальної власності тощо. Окремий пласт електорату «піратів» становлять прихильники кібер-лібертаріанських поглядів, що відстоюють ідею мінімального втручання держави у функціонування інтернету й обмеження свобод у віртуальному середовищі. Значна частина цього електорального сегменту теж складається із молодих й технологічно обізнаних виборців, чий цінності та спосіб життя тісно пов'язані саме з цифровою сферою й інтернетом. Слід також відзначити, що популярність піратських партій і рухів виявилася пов'язаною із актуалізацією в суспільно-політичному дискурсі гострих питань цензури в інтернеті, захисту персональних даних громадян від несанкціонованого доступу, потреби реформування законодавства в сфері авторського права й інтелектуальної власності. Вдало та ефективно експлуатуючи цю проблематику, піратські мережеві партії капіталізували хвилю невдоволення серед технологічно освіченої аудиторії та налаштованих прогресивно представників пересічного креативного класу [19; 22].

Водночас, соціологи і політологи ведуть дискусії щодо того, чи можна вважати піратські мережеві партії одновимірними акторами, сфокусованими виключно на «цифровій» тематиці. Низка експертів схильна розглядати їх як прояв ширшого не тільки кібер-лібертаріанського, однак й анти-елітистського проекту [4; 7; 22], тоді як інші дослідники визначають їх як вузько спеціалізовані політичні сили, які зосереджені на окремому (одному або ж спеціалізованому) проблемному полі [11; 17]. Не менш дискусійним є запитання мотивації електорату піратських партій. Частина дослідників пояснює це явище політичними поглядами і/або ціннісними орієнтаціями виборців, їхньою солідарністю з програмними позиціями піратських партій і рухів щодо цифрових свобод та приватності. Інша група експертів вбачає у голосуванні за «піратів» вияв протестних настроїв, зумовлених невдоволенням наявною політичною системою і її інститутами, явною недовірою до політичного істеблішменту та прагненням дистанціюватися від нього тощо [19].

Але поряд із соціологічними чинниками успіху, функціонування піратських мережеских партій несе в собі певні ризики для політичної системи загалом. Зокрема, вчені застерігають про потенційну загрозу поглиблення кризи представницької демократії через популістські гасла та анти-елітистську риторику піратських рухів і партій [12]. Окрім того, існують сумніви щодо спроможності піратських партій запропонувати цілісну й системну програму державного управління в усіх сферах, а не лише вузьку спеціалізовану «цифрову» платформу [2]. Відтак піратські партії є складним соціальним феноменом, що відображає низку динамічних тенденцій і змін у соціумі та політичній культурі сучасного суспільства: формування нових цінностей та запитів в період діджиталізації, пошук альтернативних політичних акторів, відчуження частини громадян від традиційних політичних інститутів тощо. Ґрунтовне дослідження соціологічних та політичних аспектів їхнього успіху (чи невдач) допомагає значно краще зрозуміти виклики та трансформаційні процеси, що відбуваються в демократичних системах під впливом інформаційних технологій.

Детальний аналіз типового електорату піратських мережеских партій дозволяє ще глибше зрозуміти соціальні, демографічні та ціннісні чинники, що формують підґрунтя для підтримки цих нових політсил. Традиційно їхнім ядром вважається прогресивна і технологічно обізнана молодь, переважно віком до 35 років. Причому ключовим сегментом електорату піратських рухів є активні користувачі інтернету, зокрема студенти, представники креативних професій та ІТ-сфери, для яких цифрове середовище є невід'ємною частиною не лише професійної діяльності, а й способу життя. Для багатьох з них залучення до діяльності піратських мережеских партій є своєрідною формою протесту проти наявної політичної системи та традиційних еліт, які, на їхню думку, не відповідають викликам інформаційної епохи. Звідси походить поширена теза, що електоральні успіхи «піратів» значно забезпечуються мобілізацією інформаційно активної, але здебільшого політично пасивної молоді, яка скептично ставиться до традиційних партій і процедур виборів як таких [1, с. 53]. Для деякого із них голосування за «піратів» – це або своєрідний виклик, або навіть умовно ігровий процес чи процес діджиталізованої комунікації. Врешті-решт, окремим джерелом електоральної підтримки піратських партій та рухів є виборці, котрі розчаровані в діяльності лівих, ліберальних і «зелених» партій, які сподіваються на свіжі ідеї та рішення від альтернативних політичних партій. Цей сегмент представлений переважно частиною інтелектуальної і креативної еліти, незадоволеної наявним статусом-кво.

Проте, незважаючи на високу популярність піратських партій в інтернет-середовищі, де вони активно використовують такі інструменти, як блоги, соціальні мережі, тематичні онлайн-спільноти для самопрезентації і формування осередків підтримки, їхні електоральні результати часто є скромними або маргінальними. Це пояснюється тим, що значна частина виборців традиційних партій часто є менш активними користувачами інтернету порівняно з типовим електоратом «піратів» [1, с. 8–9]. Крім того, піратські партії часто опиняються в ролі своєрідних «лобістських структур», здатних привернути увагу до актуальних питань цифрової сфери, проте неспроможних реалізувати свої політичні цілі й амбіції через обмежену виборчу підтримку. Це відбувається тому, що кількість виборців, які вважають «цифрові» питання пріоритетними, залишається відносно невеликою, або ж вони знаходять відображення своїх пріоритетів у програмах традиційних партій, які адаптуються до викликів сучасності хоча б частково. Саме тому, незважаючи на амбітні наміри позиціонувати себе як «свіжу» прогресивну альтернативу усталеним політичним акторам, типовий електорат піратських мережеских партій залишається достатньо вузько сегментованим, зосередженим переважно серед молодих високоосвічених містян, тісно інтегрованих у цифрове середовище. Здатність цих політичних сил розширити свою електоральну базу і перетворитися на дійсно впливових гравців загальнонаціонального рівня безпосередньо залежить від їхньої спроможності вийти за межі вузької ідеологічної (позаідеологічної) ніші, запропонувати ширші комплексні програми розвитку суспільства і залучити підтримку різноманітніших верств населення (чого їм поки не вдається, адже в такому випадку вони мабуть перестануть бути піратськими).

Водночас потрібно визнати, що піратські партії вже відіграли важливу роль трансформаторів політичної й ідеологічної карти сучасної Європи. Привертаючи увагу до проблематики головно цифрових свобод, реформування законодавства про інтелектуальну власність, участі громадян в інформаційному житті суспільства, вони стимулювали традиційні політсили до адаптації своїх програм та стратегій, реагуючи на запити прогресивних верств суспільства. Попри відносну обмеженість свого електорату, піратські партії і рухи спричинили помітний зеув у політичному мейнстрімі багатьох європейських країн, легітимізувавши цілий пласт питань та ідей, які ще донедавна сприймалися як крайнощі.

Висновки з дослідження та перспективи подальших пошуків у даному науковому напрямку. В дослідженні підтверджено, що піратські мережескі партії є відносно новим, однак вже

доволі помітним явищем на європейській та світовій політичній і партійно-виборчій арені. Їхня поява стала віддзеркаленням тектонічних зрушень, котрі спричинені тріумфальним поступом інформаційних технологій і діджиталізацією багатьох сфер людської життєдіяльності. Піратські партії і рухи органічно інкорпорували в своїх програмах та ідеологічних настановах актуальні виклики цифрової епохи – потребу захисту свободи інтернету, недоторканності приватного життя користувачів у віртуальному просторі, реформування застарілого законодавства у сфері авторських прав й інтелектуальної власності. Незважаючи на свій юний вік, окремі піратські партії вже здобули помітні успіхи на виборчих перегонках різних рівнів, делегувавши представників до національних парламентів і Європарламенту. Катализаторами їхніх електоральних перемог стали зростаюче розчарування значної частини виборців діяльністю традиційних партій, нездатних адекватно реагувати на сучасні виклики, а також актуалізація постматеріалістичних проблем і цінностей, пов'язаних з захистом свобод громадян у цифровому просторі, демократизації суспільно-політичних процесів тощо. Апелуючи до цих потреб, піратські партії та рухи зуміли привернути на свій бік частину високоосвіченого й урбанізованого електорату, насамперед молодь, для якої цифрове середовище є невід'ємною складовою способу життя.

Однак феномен піратських партій породжує й певні виклики та ризики для представницької демократії. Йдеться передусім про потенційну загрозу поглиблення кризи легітимності політичних інститутів і систем через популістські гасла, анти-елітистську риторику та концентрацію на вузькому колі «цифрових» питань, що може розмивати підґрунтя для формування системного бачення державної політики у різних сферах. Також є сумніви щодо спроможності піратських партій та рухів ефективно керувати державою в разі їхнього приходу до влади. Разом з тим, піратські партії вже відіграли помітну роль катализатора змін на політичній авансцені деяких європейських країн. Привертаючи увагу до проблем цифрових свобод, потреби реформування законодавства про інтелектуальну власність, запровадження новітніх інструментів е-демократії, вони стимулювали трансформацію підходів і програмних орієнтирів традиційних політичних сил. Адаптуючись до нових реалій та запитів прогресивних верств населення, усталені партії почали інкорпорувати окремі ідеї піратських партій та рухів, тим самим легітимізуючи ці питання у політичному мейнстрімі.

Враховуючи це все, феномен піратських мережових партій в усій властивій для нього багатогранності потребує подальшого наукового осмис-

лення і ґрунтовного суспільного діалогу. З одного боку, ці політсили відображають об'єктивні виклики інформаційного суспільства і запити технологічно освіченої молоді, а з іншого – містять ризики для легітимності усталеного демократичного процесу. Критичний аналіз та збалансований діалог поміж різними політичними силами має сприяти пошуку оптимальних шляхів адаптації партійно-політичної системи до нових суспільно-політичних реалій без деструктивних потрясінь та ризиків руйнування демократичних інститутів.

Література

1. Bartels H. Die Piratenpartei. Entstehung, Forderungen und Perspektiven der Bewegung. Contumax Verlag, 2009. 288 s.
2. Blumberg F. Partei der «digital natives»? Eine Analyse der Genese und Etablierungs Chancen der Piratenpartei. Berlin: Konrad-Adenauer, 2010.
3. Bodó B. Piracy Versus Privacy: An Analysis of Values Encoded in the Pirate Browser. *International Journal of Communication*. 2015. Vol. 9. No. 1. P. 818–838.
4. Burkart P. Pirate Politics: The New Information Policy Contests. Cambridge: The MIT Press, 2014. 218 p.
5. Cammaerts B. Pirates on the liquid shores of liberal democracy: Movement frames of European pirate parties. *Javnost: The Public*. 2015. Vol. 22. No. 1. P. 19–36.
6. Charvát J. Právice nebo levice? Analýza ideologie pirátských stran. *Central European Journal of Politics*. 2015. Vol. 1. No. 1. P. 29–39.
7. Demker M. Sailing along new cleavages. Understanding the electoral success of the Swedish Pirate Party in the European Parliament Election 2009. *Government and Opposition*. 2014. Vol. 49. No. 2. P. 188–206.
8. Döring H., Manow P. Parliament and government composition database (ParlGov): An infrastructure for empirical information on parties, elections and governments in modern democracies. URL: <https://parlgov.datasettes.com/parlgov>
9. Erlingsson G., Persson M. The Swedish Pirate Party and the 2009 European Election: Protest or issue voting. *Politics*. 2011. Vol. 31. No. 3. P. 121–128.
10. Frederiksson M. The pirate party and the politics of communication. *International Journal of Communication*. 2015. Vol. 9. P. 909–924.
11. Hartleb F. Anti-elitist cyber parties. *Journal of Public Affairs*. 2013. Vol. 13. No. 4. P. 355–369.
12. Hensel A., Klecha S. Die Piratenpartei. Havarie eines politischen Projekts?. Frankfurt/Main: Otto Brenner Stiftung, 2013.
13. Jaasaari J., Hilden J. European Pirate Parties and the Politics of Communication. Research Report on the Project Communication Rights in the 2014 European Election Campaign. Helsinki: University of Helsinki, 2015.
14. Jonsson I. Economic crisis and real critical junctures – On the decay of the political party system of Iceland. *The Polar Journal*. 2016. Vol. 6. No. 1. P. 131–151.

15. Khutkyy D. Pirate Parties: The Social Movements of Electronic Democracy. *Journal of Comparative Politics*. 2019. Vol. 12. No. 2. P. 49–68.

16. Lindgren S., Linde J. The subpolitics of online piracy: A Swedish case study. *Convergence*. 2012. Vol. 18. No. 2. P. 143–164.

17. Niedermayer O. Erfolgsbedingungen neuer Parteien im Parteiensystem am Beispiel der Piratenpartei Deutschland. *Zeitschrift für Parlamentsfragen*. 2010. Vol. 41. No. 4. S. 838–854.

18. Novotný L., Šárovec D. Contemporary Pirate Parties in the Post-Material Era: Comparing Success Cases. *Studia Politica. Romanian Political Science Review*. 2021. Vol. 21. No. 1. P. 29–51.

19. Otjes S. All on the Same Boat? Voting for Pirate Parties in Comparative Perspective. *Politics*. 2020. Vol. 40. No. 1. P. 38–53.

20. Portal: Politics // Wikipedia. URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Portal:Politics>

21. Zolleis U., Prokopff S., Strauch F. Die Piratenpartei. Hype oder Herausforderung für die deutsche Parteienlandschaft. München: Hanss-Siedel Stiftung, 2010. 40 s.

22. Zulianello M. Mobilizing young voters? A cross-national analysis of contextual factors in pirate voting. *European Politics and Society*. 2018. Vol. 19. No. 3. P. 282–298.

Анотація

Мудрий Р. Р. Програмні особливості й електоральні успіхи піратських мережевих партій: на прикладі деяких країн Європи. – Стаття.

Сучасний європейський політичний ландшафт зазнав трансформацій через появу нових політичних партій і рухів, які виходять за рамки традиційних ідеологій. Одним із таких явищ є піратські мережеві партії, що виникли на захист цифрових свобод, реформування законодавства про інтелектуальну власність і патентне право та впровадження інструментів прямої демократії. Незважаючи на відносну молодість, ці партії здобули помітні успіхи на виборах різних рівнів у низці країн Європи, привернувши увагу вчених і громадськості. Відповідно, це актуалізувало статтю, яка присвячена дослідженню феномена піратських мережевих партій, зокрема на предмет програмних особливостей й електоральних успіхів таких партій на прикладі деяких країн Європи і загалом. Метою дослідження є комплексний порівняльний аналіз програмних особливостей, виборчих профілів та результатів піратських мережевих партій у різних країнах Європи в контексті політичних та соціальних змін. На цьому тлі, дослідницькі завданнями статті включають: огляд маніфестів партій і структурування їхніх ключових ідеологічних рамок; порівняльний аналіз електоральних результатів; виявлення контекстуальних факторів функціонування та участі у виборах таких партій.

У ході дослідження встановлено, що піратські мережеві партії об'єднані за допомогою мети захисту цифрових свобод, реформування інтелектуальної власності, запровадження електронної демократії. Вони досягли помітних електоральних успіхів у деяких європейських країнах, зокрема в Ісландії, Чехії, Німеччині, Швеції, Словенії тощо. Виборча підтримка таких полі-

тичних партій частково пояснюється розчаруванням частини виборців традиційними/мейнстрімними політичними силами, актуалізацією постматеріалістичних цінностей тощо. Водночас виявлено і те, що «ядром» електорату піратських партій є високоосвічена молодь та представники IT-сфери. З іншого боку зафіксовано, що для піратських партій притаманні ризики анти-елітизму, популізму, «вузькості» маніфестів тощо. Аргументовано, що чинно феномен піратських мережевих партій віддзеркалює виклики епохи діджиталізації, потреби захисту прав у цифровому світі. Ці партії вже стали каталізаторами змін на політичній арені деяких європейських держав, стимулюючи традиційні партії до трансформації. Відтак подальше наукове осмислення й емпіричне наповнення цих політсил дозволить знайти якісні шляхи адаптації політичних систем до нових реалій без ризиків делегітимізації демократичних інститутів в умовах зростання електоральних успіхів піратських партій.

Ключові слова: партії, піратські партії, діджиталізація, демократія, вибори, результати виборів.

Summary

Mudryi R. R. Program Features and Electoral Success of Pirate Network Parties: On the Example of Some European Countries. – Article.

The modern European political landscape has transformed with the emergence of new political parties and movements that transcend traditional ideologies. One such phenomenon is the pirate network parties, which have emerged to advocate for digital freedoms, reform intellectual property and patent laws, and implement direct democracy tools. Despite being relatively young, these parties have achieved significant electoral success at various levels of elections in several European countries, attracting the attention of scholars and the public alike. Consequently, this has prompted an article dedicated to exploring the phenomenon of pirate network parties, mainly focusing on their programmatic features and electoral successes using examples from some European countries and beyond. The study aims to comprehensively analyze the programmatic features, electoral profiles, and outcomes of pirate network parties in different European countries in the context of political and social changes. Against this backdrop, the research objectives of the article include reviewing party manifestos and structuring their key ideological frameworks, conducting a comparative analysis of electoral outcomes, and identifying contextual factors influencing the functioning and electoral participation of such parties.

During the study, it is found that pirate network parties are united to protect digital freedoms, reform intellectual property, and introduce electronic democracy. They have achieved noticeable electoral successes in some European countries, including Iceland, the Czech Republic, Germany, Sweden, Slovenia, and others. The electoral support for such political parties is partially explained by the disillusionment of some voters with traditional/mainstream political parties, the activation of post-materialistic values, and so on. At the same time, it is also revealed that the «core» of the electorate of pirate parties consists of highly educated youth and representatives of the IT sector.

On the other hand, it is noted that pirate parties are characterized by risks of anti-elitism, populism, «narrowness» of manifestos, and so forth. It is argued that the phenomenon of pirate network parties reflects the challenges of the digitalization era and the need to protect rights in the digital world. These parties have already become catalysts for change in the political arena of some European states, stimulating traditional parties

to transform. Therefore, further scholarly analysis and empirical study of these political forces will allow for finding qualitative ways to adapt political systems to new realities without risking the delegitimization of democratic institutions amidst the growing electoral success of pirate parties.

Key words: parties, pirate parties, digitalization, democracy, elections, election results.